

Beleid IvD Leiden over verantwoord onderzoek met dieren

Dit is een document van de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) Leiden in nauwe samenwerking met het proefdiercentrum (PDC) van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) en de knaagdierfaciliteit (het ARF), de vogelfaciliteit en de zebrafiscfaciliteit van de Universiteit Leiden.

Inleiding

Verantwoordelijk onderzoek doen is essentieel binnen alle wetenschapsdisciplines. Bij onderzoek met dieren is het nemen van verantwoordelijkheid nog belangrijker, omdat dieren wezens zijn met gevoel. In onderzoek met dieren is het daarom van cruciaal belang dat de baten van het onderzoek opwegen tegen de schade aan de dieren. LUMC en Universiteit Leiden zijn twee verschillende instellingen met één IvD. Deze IvD Leiden stimuleert een *culture of care* die is gebaseerd op *verantwoord onderzoek met dieren*. Dit document beoogt het verkrijgen van kwalitatief goede onderzoeksdata met minimaal ongerief voor de dieren die wij gebruiken.

Doel

IvD Leiden deelt met dit document haar visie op het gebruik van dieren in onderzoek aan al onze collega's binnen de instellingen LUMC en Universiteit Leiden, de brede onderzoeksgemeenschap en andere geïnteresseerden. Zowel LUMC als Universiteit Leiden zijn toonaangevende instituten in de ontwikkeling van innovatieve behandelingen, translationele en fundamentele wetenschap. De meest recente informatie is te vinden op www.lumc.nl/research en www.universiteitleiden.nl/onderzoek. Een deel van deze informatie is verkregen uit studies waarbij het gebruik van proefdieren onvermijdelijk was.

Zowel de Europese richtlijn inzake de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden (EU-richtlijn nr. 2010/63/EU) als de Nederlandse Wet op de dierproeven (Wod; herziening 2014) beschrijven dat alle betrokkenen bij onderzoek met dieren actief moeten zoeken naar alternatieven voor dierproeven. Een dierproef is alleen gerechtvaardigd wanneer er geen alternatieven zijn en de baten (de opbrengsten) groter zijn dan de schade (het ongerief) aan de dieren. In deze context moeten alle middelen worden aangewend om het aantal dieren te verminderen en het dierenwelzijn te verbeteren. IvD Leiden stimuleert dit door te focussen op het werken als een team en het nemen van verantwoordelijkheid voor de dieren die ons zijn toevertrouwd. Deze *culture of care* is een belangrijke pijler binnen het beleid van de IvD Leiden en wordt gepromoot door nadruk te leggen op kwaliteit in het ontwerpen van dierproeven, met doorlopende aandacht voor verfijning, uitwisseling van *best practice*, persoonlijke interacties en een open discussie binnen de onderzoeksgemeenschap.

Beleid en organisatie

Huisvesting van alle proefdieren (knaagdieren, zebrafissen, vogels en incidenteel andere kleine diersoorten) binnen LUMC en Universiteit Leiden vindt plaats in een van de vier proefdierfaciliteiten. De huisvesting is in lijn met de geldende wet- en regelgeving rondom de bescherming van dieren die gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden (2010/63/EU en Wod). De experimenten worden uitgevoerd binnen deze faciliteiten, met uitzondering van studies met dieren in hun natuurlijke biotoop.

Het LUMC (PDC) heeft een aangewezen dierenarts in dienst die de gezondheid van de dieren in alle faciliteiten van beide instituten in de gaten houdt. Zeven dagen per week zorgen gediplomeerde proefdierversorgers voor de dieren. Naast de proefdierversorgers zijn alle medewerkers die betrokken zijn bij de zorg of uitvoeren van een proefdierexperiment getraind in de relevante technieken en het herkennen van abnormaal gedrag, pijn en/of tekenen van ziekte. In elke proefdierfaciliteit worden bevoegdheden en competenties van de medewerkers geregistreerd en gecontroleerd door educatie en trainingsmedewerkers.

Alle dierproeven, inclusief training van specifieke handelingen, worden uitgevoerd onder een projectvergunning die is afgegeven door de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) en ethisch getoetst door de onafhankelijke Dierexperimentencommissie (DEC) Leiden. IvD Leiden stemt het projectvoorstel af met de aanvrager voordat dit naar de CCD gestuurd wordt. In haar advies aan de aanvrager van een projectvoorstel neemt de IvD de input van een wetenschapper uit de schil van de IvD en de aangewezen dierenarts mee.

Alle experimenten worden uitgevoerd in overeenstemming met de Wod. Na het verkrijgen van de vergunning van de CCD evalueert de IvD Leiden ieder individueel experiment voor aanvang op: de kwaliteit van het ontwerp van de dierproef, de handelingen en de details in een onderzoeksplan. Voor deze evaluatie vraagt IvD Leiden advies aan een statisticus, de aangewezen dierenarts, de educatie en trainingsmedewerkers, de proefdierfaciliteit en de biologisch veiligheidsfunctionaris. Op deze manier borgt de IvD, tezamen met de adviseurs, dat de onderzoeksplannen passen binnen de projectvergunning, de wettelijk opgestelde kaders en in overeenstemming zijn met de 3V's (Vermindering, Verfijning, Vervanging). De frequentie van welzijnsobservaties van experimentele dieren wordt per dierproef apart gespecificeerd. De welzijnsmonitoring en eventueel onverwacht ongerief bij dieren wordt in detail geregistreerd door de onderzoeker. Deze data zijn ten alle tijde beschikbaar zijn voor interne audits of inspecties die worden uitgevoerd door de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). Wanneer er - om welke reden dan ook - van het onderzoeksplan afgeweken wordt, moet de onderzoeker de IvD informeren en het onderzoeksplan aanpassen. Het is de taak van IvD Leiden om in te grijpen bij vermijdbaar ongerief. Humane eindpunten worden per onderzoeksplan specifiek gedefinieerd om onnodig lijden te voorkomen. Als tijdens het experiment de vooropgestelde humane eindpunten worden bereikt, zullen de proefdieren humanaan worden gedood.

De Instantie voor Dierwelzijn Leiden

IvD Leiden bestaat uit een team gekwalificeerde medewerkers, ervaren in de proefdierkunde, en een toezichthouder dierenwelzijn. Het team wordt versterkt door een schil wetenschappers van LUMC en Universiteit Leiden die binnen hun takenpakket ruimte hebben voor het IvD werk. IvD Leiden rapporteert aan de gemandateerde vergunninghouders van zowel LUMC als Universiteit Leiden. IvD Leiden is een centraal punt voor onderzoekers, medewerkers en collega's om de wetenschappelijke argumentatie en achtergrond bij keuzes voor dierproeven scherp te krijgen en vast te leggen. IvD Leiden is een plek waar kritische vragen worden gesteld, maar ook een plek waar oplossingen worden gevonden. Een plek waar onderzoek fijn geslepen wordt en waar een kwaliteitsslag gemaakt kan worden in de experimenten met oog voor dierenwelzijn. Eén van de hoofdtaken van de IvD is het beoordelen van de administratie rondom een dierproef. Daarnaast kijkt de toezichthouder dierenwelzijn regelmatig mee met onderzoek in de faciliteit. De medewerkers van de IvD Leiden hebben toegang tot een groot (inter)nationaal netwerk dat kan adviseren in lokale discussies. Tijdens reguliere bijeenkomsten met proefdierversorgers, analisten en onderzoekers wordt de focus gelegd op een optimale onderlinge communicatie en een open discussie over technische, praktische, dierenwelzijn- of ontwerp-gerelateerde uitdagingen. Successen worden ook uitvoerig besproken. Door het borgen van de kwaliteit door de IvD kunnen de door onderzoekers gebruikte methoden volledig transparant worden weergegeven in relevante publicaties.

Met het hierboven beschreven beleid wil de IvD Leiden een *culture of care* uitdragen die gebaseerd is op *verantwoord onderzoek met dieren*, wat moet resulteren in het verkrijgen van kwalitatief goede onderzoeksdata terwijl de gebruikte dieren zo minimaal mogelijk ongerief zullen ondervinden.